

ФРАНЦУСКИ ФИКЦИОНИ РОМАН И ЊЕГОВИ АУТОРИ, ДОБИТНИЦИ НАГРАДЕ ФЕМИНА – ЗАЧЕТАК И НЕМИНОВНОСТ ФЕМИНИЗМА У БИБЛИОТЕКАМА

Сажетак: Сараднице француског часописа *Срећан живот*, огорче-не чињеницом да је 1904. године награда Гонкур додељена Леону Фрапијеу а не Миријам Ари, оснивају компетитивну награду Фемина, коју додељују књижевници Миријам Ари. У овом раду биће разматране специфичности четири дела француских књижевника и књижевница добитника награде Фемина: *Црна Мена* Маргерит Јурсенар, *Могла бих то бити ја* Камиј Лоранс, *Ноћни лет* Антоан де Сент Егзиперија и *Зебра* Александра Жардена, а по-мињање Кристине де Пизан указује на то да вековна борба жена за равноправност, односно феминизам, има дугу историју.

Кључне речи: фикција, утицај, феминизам, образовање.

На самом почетку, у жељи да се направи интересантна тематска паралела, поменућемо *Град дама* који је Кристина де Пизан написала као одговор на тада познато дело дворске књижевности, *Роман о ружи*, аутора Жана де Муна.¹

1 Jean de Meun, *Le roman de la Rose* (Paris: Folio, 1976).

У роману, *Град дама*² (*La cité des dames*), по ком је остала запамћена и који се сматра једним од првих феминистичких текстова, а који се и даље изучава и на средњевековним и на женским студијама, де Пизанова доводи у питање де Мунову слику жена стварањем алегоријског града жена у ком живе познате жене из дотадашње историје. Свака од ових жена (Минерва, краљица од Сабе, Изиди, библијске жене Естер и Ребека, митолошке јунакиње Медуса и Јелена Тројанска, светице попут Девице Марије и свете Сесилије), као оличење позитивног утицаја који су жене имале на друштво, постаје део темеља овог измишљеног града, исто онолико колико и њени ставови, а то су да свака жена мора да буде вреднована у друштву, као и да мора да има право на образовање, што нас доводи до закључка да вековна борба жена за равноправност, односно феминизам, има дугу историју.

Сараднице француског часописа *Срећан живот* – *La vie heureuse*, огорчене чињеницом да је 1904. године награда Гонкур додељена Леону Фрапијеу (који ју је добио за дело *Основна школа* – *La Maternelle*), а не Миријам Ари, која ју је према општем мишљењу тадашњих француских читалачких кругова заслужила, оснивају компетитивну награду Фемина, коју управо додељују Миријам Ари за роман *Освајање Јерусалима* – *La Conquête de Jérusalem*.

У овом раду биће разматране специфичности четири дела француских писаца добитника награде Фемина: *Црна Мена* Маргерит Јурсенар, *Могла бих то бити ја* Камилј Лоранс, *Ноћни лет* Антоан де Сент Егзиперија и *Зебра* Александра Жардена.

Шест векова после Кристине де Пизан, Маргерит Јурсенар пише свој роман *L'Œuvre au noir*³ / *The Abyss* / односно *Црна*

2 Kristina de Pizan, *Grad Dama* (Београд: Лагуна, 2018).

3 Marguerite Yourcenar, *L'Œuvre au noir* (Paris: Gallimard, 2001).

мена, за који 1968. године добија награду Фемина. Према предањима, израз, који је само делимично измењен наслов овог романа, код алхемичара представља прву од три фазе које су неопходне да би се завршио *tagnit opus*. Наслов објашњава и Маргерит Јурсенар као симболично искушење и напор духа да се ослободи рутине и предрасуда.

У овом, као и у роману *Хадријанови мемоари*, боје, пре свега црвена и црна, имају важну улогу, а њихово помињање је, уз прекиде, или континуирано, присутно до последње стране романа.

Црна мена представља биографију ренесансних ликова Анри – Максимилијена Лигра, који је путовао Европом пошто је био у војној служби и ходочасника Зенона, филозофа, лекара и алхемичара који је стекао своје знање лутајући не само Фландријом, већ и шире, кроз стално настојање да избегне опскурантизам и намерну неразумљивост у уметничком стварању, филозофији и теологији, и то док је радио и као лекар на двору, али и лечио сиромашне. У свом раду и истраживањима Зенон је стално наизменично помињао црвену и црну боју. Црвена је омнипрезентна у роману кроз описе тела болесних које он лечи и опис његовог самоубиства. Црвено је и симбол виталности, страсти и ватре која је неизоставни лексички елемент којим, под утицајем кинеске филозофије, описује личности које сусреће.

Црно се на почетку романа среће као симбол варварског понашања, свега оног што је опскурно и насиља, као основних карактеристика периода у ком је Зенон живео. У даљем тексту, црно постаје метафора и за пут према непознатом, а самим тим и мрачном. Употребу боја, наведена је као фикциони елемент, којим се према речима ауторке достиже вечност.

Наравно, присутна је и бела боја како би се пропратила троделна структура дела (Луталачки живот, Непомични живот и Затвор), и наравно, репрезентације духа, тела и душе.

Не смемо да заборавимо ни интеркултурални момент, будући да нас скоро све странице овог и других романа М. Јурсенар, због сталног реферисања на старогрчке и римске филозофе, али и ренесансне европске писце, неминовно подсећају на платна Бројгела, Боша, Рембранта, Дирера и других сликара.

После педесетак страница описа за које никако не можемо да тврдимо да су истинити, наглим скоком долазимо у Француску, на прославу у место Дранутр, чији су назив и постојање дискутабилни, али уз помињање реалног догађаја, односно потписивања примирја у Камбреу 1508. године.

Маргерит Јурсенар га именује Примирјем госпођа, до ког је дошло двадесет година касније (1529. године) и које не представља синоним за поменуто примирје, већ је реч о примирју којим је завршен рат између Франсоа I и Шарла V, што поново говори о спретној употреби фикције и феминистичких ставова који се помињањем жена, а затим и детаљним описивањем догађаја са тачним навођењем женских и погрешним навођењем мушких имена, стављају у први план приповедања.

Фикција овог романа огледа се и у сталном помињању демона, вештица, враџбина, магије и љубавних напитака који су били равноправни учесници описа,⁴ помињањем летећих машина, бележења звукова механичким средствима која подражавају људско памћење.⁵

4 Маргерит Јурсенар, *Црна мена* (Београд: Нолит, 1990), 32, 223, 229.

5 Јурсенар, *Црна мена*, 232.

Феминистички моменти такође промичу кроз поглавља, као што је реченица: „А кад је реч о Концилу, и ви знате добро, као и ја, колико су на одлучивање утицале ненаметљиве, али врло присутне жене владара”.⁶

Уводом романа *Могла бих то бити ја*, који чини реченица написана у Прустовом и Џојсовом маниру, дужине три странице, препуна огорчења због личног утиска да жене када напуне педесет година као да престају да постоје, тачније које на неки начин тада представљају и предмет подсмеха, Камидј Лоранс на самом почетку концизно и оштро износи феминистичке ставове: „... него шта треба, да престане да постоји, да се сама повуче, да схвати како нема више шта да тражи за њу нема више места за мене нема више места не знам куда да се денем у фиоку мртвачки ковчег ако одеш у ноћни клуб не вреди ти да будеш лепа ако ниси млада нити да будеш млада ако ниси лепа мушкарци сазревају жене старе лепо је кад мушкарац излази ако жена излази то је тужно ...”⁷

Кроз разговоре са лекаром, Марком. Б., у наставку романа, испредајући причу о сопственом животу, кроз игру хомонима, са наравно различитим значењем, спретно наставља да износи, некада кратке, а некада дуже реченице које, осим већ наведене феминистичке оријентације, садрже и елементе фантастичног: „Ми можемо рећи да сам ја, са четрдесет пет година, била узор женама, ви знате да је проценат жена на високим положајима и даље смешно мали. Мртва сам. Ваш је задатак да ме васкрснете, активирате, да поново укључите машину, укратко да ме реинтегришете.”⁸

6 Јурсенар, *Црна мена*, 153.

7 Камидј Лоранс, *Могла сам то бити ја* (Београд: Лагуна, 2018), 13.

8 Лоранс, *Могла сам то бити ја*, 19.

Чести су скокови у прошлост, тачније крај XIX века, помињањем Жорж-Шарла Уисманса и његових описа сатанистичких ритуала, браће Гонкур и према речима ауторке „осталих женомрзаца“ и неочекивано, одмах на наредној страници, враћање у садашњост и изношење статистичких података да: „... у свету има 48% женске популације и она се стално смањује, наспрот 52% мушке, зато што жене убијају, сакате, и зато што је свака друга или трећа жена жртва насиља у току живота“⁹. Пасус завршава закључком: „... да су жене осуђене да нестану било због насиља, било због презира... Ми треба да постојимо само у погледу мушкараца и да умремо када они зажмуре. И они жмуре, ви такође жмурите. Жмурите пред судбином жена“¹⁰.

Па се онда опет враћа у прошлост и помиње роман *Опасне везе* Шодерло де Лаклоа, који је од стране већине критичара, између осталог одређен и као као изразито протофеминистички.

И тако до последње странице, као што сам већ нагласила, уз присуство, или можда помоћ, елемената фантастичног: „Коју супермоћ стичу жене са педесет година? Постају невидљиве“¹¹, више пута споменуто научнофантастичног филма *Аватар* и посебно интересантног текста епилога.

Анализа *Малог принца*, као несумњиво најпознатијег дела Сент Егзиперија, била би, без обзира на хиљаде и хиљаде фасета које у себи скрива, можда сувишна, а посебно у контексту представљања дела аутора за које су добили престижну награду Фемина. Јер и други Егзиперијев роман, *Ноћни лет*, за који је 1931. добио награду Фемина, и после осамдесет година од објављивања, оставља отворено питање да ли је реч

9 Лоранс, *Могла сам то бити ја*, 45.

10 Лоранс, *Могла сам то бити ја*, 47.

11 Лоранс, *Могла сам то бити ја*, 47.

о сведочанству времена у ком је ово ремек дело настало или о аутофикцији, како га многи и не само француски критичари одређују. Не смемо да заборавимо да је сам аутор био пилот и сведок почетака аеронаутичке ере, тако да ово дело свакако делимично представља и његово лично сведочанство о том времену. Реч је о описима својих колега који су својевољним жртвовањем своју дужност стављали изнад личних интереса.

А посебно је интересантно и донекле метафизичко решавање питања о томе како је тада најбрже превозно средство, свакако знатно брже од брода, ноћним летовима у Јужној Америци двадесетих година, морало да надокнади своје кашњење како би на време испоручило пошиљке. Тако је капетан Ривијер, себи задао циљ да буде тачан и своје пилоте је често упућивао на веома опасне ноћне летове.

Не смемо да занемаримо пажљиве описе личности. Писац подвлачи храброст овог мушког света у детаљним дијалозима капетана Ривијера и његових пилота, шефа који само сања о томе да испуни задатак који је сам себи задао и пилота који, наравно, свесно врше своју дужност. Паралелно, Сент Егзипери описује и оправдава немир супруга пилота док њихови мужеви полећу у често лошим временским условима, што овом делу свакако парцијално даје феминистички тон.

Иако је главни јунак романа *Зебра*, за који је његов аутор Александар Жарден добио награду Фемина 1988. године, Гаспар Соваж, имао релативно обично занимање, а био је нотар у градићу Лавал, живео је свој скромни живот према расположењима која су га обузимала, а која су била у домену фантастичног: „И све би било боље у Гаспаровом свету фантазије, да је умео да излечи и ослабљена осећања код своје супруге...”¹²

12 Aleksandar Žarden, *Zebra* (Beograd: Signature, 2002), 15.

Освајање вољене особе, тема је безброј романа светске књижевности, али поновног освајања супруге, и оживљавање страсти за које осећа да су после петнаест година заједничког живота ослабиле, при чему ни смрт не представља никакав проблем, а ни начин који није увек у складу са хришћанском вероисповешћу, овом роману даје особену оригиналност и боји га бојама фикционих романа, а кроз глорификацију супруге, кроз роман провејавају и феминистички ставови...

Свакодневно слање писама без потписа, креира и постојање непостојеће треће особе, под именом Непознати. Тако се у роману од прве странице преплићу три личности, а Жарденова љубав према необичној и неочекиваној употреби и израза, рукопису даје елегантан, театралан, поетски тон. И парадоксално, ова лакоћа употребе речи и израза, њихова употреба у измењеном контексту, увући ће нас неприметно у драму која вреба породицу Соваж и лагано покренути осећања читалаца које ће управо овом вештином задржати у садашњости и неће их пустити у непознату будућност.

На основу изнетог јасно види се да су лауреати награде Фемина били и књижевници, а не само књижевнице и то од самог почетка, пошто је други добитник ове награде, 1905. године био тада будући нобеловац, Ромен Ролан чиме се намеће и питање у чему је онда специфичност ове књижевне награде. Наиме, њен допринос феминистичким идејама и повећању броја награђиваних књижевница, не заснива на томе да се она додељује само женама ауторима, него се односи на састав њеног жирија чији су чланови искључиво жене.

Интересантан је и податак да је на основу сугестије чланица жирија часописа *Фемина*, односно његовог тадашњег власника (француска издавачка кућа *Hachette*), давне 1919.

године иницирала додељивање сличне награде у Енглеској и другим европским земљама.

Литература и извори:

1. Žarden, Aleksandar. *Zebra*. Београд: Signature, 2002.
2. Jardin, Alexandre. *Le zèbre*. Paris: Gallimard, 1998.
3. De Pizan, Kristina. *Grad Dama*. Београд: Лагуна, 2018.
4. De Meun, Jean. *Le roman de la Rose*. Paris: Folio, 1976.
5. Лоранс, Камиј. *Могла сам то бити ја*. Београд: Лагуна, 2018.
6. Laurens, Camille. *Celle Que Vous Croyez*. Paris: Gallimard, 2016.
7. Јурсенар, Маргерит. *Црна мена*. Београд: Нолит, 1990.
8. Yourcenar, Marguerite. *L'Œuvre au noir*. Paris: Gallimard, 2001.
9. Јурсенар, Маргерит. *Хадријанови Мемоари*. Београд: Нолит, 1988.
10. Yourcenar, Marguerite. *Mémoires d'Hadrien*. Paris: Gallimard, 2004.
11. Ковач, Никола, и др. *Француска књижевност*. Београд: Нолит, 1981.
12. Сент Егзипери. *Ноћни лет*. Београд: Народна књига, 1981.
13. Saint-Exupéry. *Vol de nuit*. Paris: Gallimard, 1991.
14. Сент Егзипери. *Мали принц*. Београд: Службени гласник, 2018.
15. Saint-Exupéry. *Le petit prince*. Paris: Roman jeunesse, 2017.

Milica Golubović Tasevska

Ministry of Education, Science and Technological Development

milica.g.tasevska@mpn.gov.rs

**FRENCH FICTION NOVEL AND ITS AUTHORS,
FEMINA AWARD WINNERS – THE BEGINNING
AND INEVITABILITY OF FEMINISM IN
LIBRARIES**

Summary: Feminine co-workers in the French Magazine Happy Life (*La Vie heureuse*), outraged that in 1904 the Goncourt Prize was awarded to Leon Frapie (received for his novel *Primary School / La Maternelle*) and not to female author Myriam Harry, who, in the general opinion of the French readers at that time, deserved it, are launching the Femina Competitive Award and they honor just Myriam Harry for his novel *Conquest of Jerusalem*. The specifics of four novels of French Femina Award winners, two female and two male writers – *The Abyss*, Marguerite Yourcenar, *Who You think I Am*, Camille Laurens, *Night Flight*, Antoine de Saint Exupéry and *Le Zèbre*, Alexandre Jardin, will be object of this work.

Keywords: fiction, influence, feminism, education.